

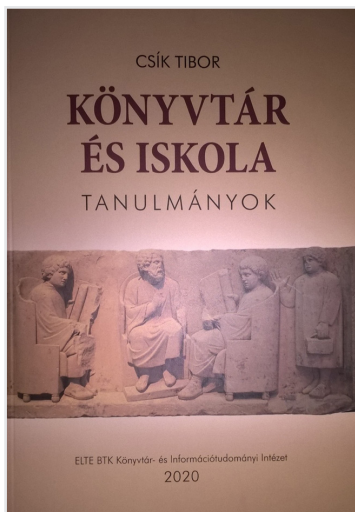

„Az iskolai könyvtár mint információs kapu belépést biztosít az ismeretek világába, elvezet az emberiség fölhalmozott tudásához”¹

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár- és Információtudományi Intézete kiadásában megjelent *Csik Tibor Könyvtár és iskola* című tanulmánykötete. A szerző többéves kutatómunka eredményeit gyűjtötte össze, hogy bemutassa a könyvtárak oktatásban betöltött szerepét, és hogy nemzetközi vizsgálatok alapján bizonyítsa a könyvtárak hozzájárulását a tanulói teljesítményekhez. A bevezető tanulmány adja meg az oktató könyvtár eszmei háttérét. Az ezt követő hét tanulmány már korábban megjelent közlemények kiegészített és pontosított változata.

A szerző célja elsődlegesen az, hogy a tanulmányok „segítsék a hazai könyvtárak megújulását, a digitális kor kihívásaihoz való alkalmazkodást”², továbbá „a könyvtárak azon küldetésének támogatása, hogy az oktatás számára – a tankönyveken túl is – forrásokat biztosítsanak”,³ de törekedett arra is, „hogy az iskolai könyvtárak nélkülözhetetlenségét reprezentatív és nemzetközi vizsgálatok adataival is alátámasszuk.”⁴

A tanulmányok többsége olyan nemzetközi felmérések elemzésével foglalkozik, mint a *Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS)* vagy az *OECD*⁵ országokban végzett *Programme for International Student Assessment (PISA)*. A

Csík Tibor. Könyvtár és iskola: Tanulmányok. Budapest: ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2020. 222 p. ISBN 978-963-489-188-8

vizsgálatokban részt vevő országok közül meghatározott elvek szerint választja ki azokat, amelyekkel összehasonlíttja Magyarországot, a magyar tanulók eredményeit: például a hasonló kultúrával és hagyományokkal rendelkező, többszáz éves közös történelem okán fontos *Ausztria* és *Csehország*, a hasonló országméret miatt *Dánia*, *Korea*, *Sanghaj* pedig kiugróan jó teljesítményt mutat, esetükben ezért nem lehet eltekinteni az elemzéstől. Egymás mellett látva a 2006 és 2012 között végzett különböző felméréseket, észrevehetők a változások – az esetleges javulások, romlások – mind hazánkban, mind más országokban. A szerző számos ábrával segíti a felmérések pontos megértését, az országok közti összehasonlítást.

Az említett felmérések tartalmazzák az iskolai könyvtárak helyzetére, valamint a gyerekek olvasási szokásaira vonatkozó kérdéseket. Az ezekre adott válaszok alapján elemzi a szerző, milyen befolyással van a gyerekek olvasási szokásaira, szövegértési teljesítményére az, ha van könyvtár az iskolájukban. Azt is megtudhatjuk, hogy a kisgyerekeknél milyen korán kezdődik el az olvasás előkészítése, van-e otthon saját könyvtáruk, s mekkora az otthoni könyvtár. Izgalmas kérdéskör, hogy az olvasás tanítása során melyik országban milyen forrásokat alkalmaznak a tanárok: csak tankönyveket és munkafüzeteket, vagy a tankönyveken túl nyitottak-e a pedagógusok mesekönyvek, más dokumentumok iránt is. Sajnos, hazánkban leginkább csak tankönyveket és munkafüzeteket használnak, pedig a kritikai gondolkodást segítené, ha többféle forrással találkozoznának a diákok már iskolai tanulmányaik elején. A PISA felmérés az iskolaigazgatóknál arra is rákérdez, hogy az iskola oktatási lehetőségeit korlátozza-e a könyvtári anyagok hiánya vagy azok alkalmatlansága. A 2009-es és 2012-es felmérés eredményei szerint a magyar iskolák jól ellátottak oktatásban használható anyagokkal. Sajnos, azt kell mondanunk, hogy ennek az eredménynek nehéz hinni – jegyzi meg Csík Tibor –, mivel a magyar iskolai könyvtáraknak az elmúlt harminc évben éppen a tervszerű gyarapítás és a külső információforrásokhoz való hozzáférés hiánya okozta, okozza a mai napig a legnagyobb problémát.

A PISA felmérések alapján Magyarországon kimutatható az összefüggés az olvasási kedv kialakulása és a szülők fejlesztő tevékenysége között, míg a család anyagi helyzete nem befolyásolja. Több vizsgálat alapján is igazolható, hogy azok a gyerekek, akik rendszeresen járnak könyvtárba, jobb eredményt érnek el az értő olvasás, a matematika és a természettudományok területén. A szerző kiemeli, hogy maga az iskolai könyvtár léte önmagában még nem jelenti azt, hogy a gyerekek járnak is ide. A jobb eredmény talán annak is köszönhető, hogy abban az iskolában, ahol van iskolai könyvtár, maga a tanítás minősége magasabb színvonalú.

A tanulmányok nagy hangsúlyt fektetnek az információs műveltség témakörére, melyet több szempontból is tárgyalnak. A bevezető tanulmány részletesen ismerteti *Jeremy Shapiro* és *Shelley Hughes* felfogását, amely szerint az „*információs műveltség záloga a jövő demokráciájának, melyben a polgárok az információs társadalom tudatos formálói és nem alávetettjei*”.⁶ A könyvben az információs műveltség definícióját és a kapcsolódó kompetenciákat különböző szervezetek programjain és irányelvein keresztül ismerhetjük meg. Közülük a 2003-ban kiadott *Prágai Nyilatkozat* részlete álljon itt: „*Az információs műveltség fogalmába beletartoznak az egyénnek a saját információs érdeklődésére és*

*igényeire vonatkozó ismeretei, valamint az, hogy képes azonosítani, megtalálni, értékelni, rendszerezni, hatékonyan létrehozni és felhasználni, majd kommunikálni az információkat egy kérdés vagy egy probléma megoldása érdekében.*⁷

Az információs műveltség átadása elsősorban az angolszász országok oktatásának vált szerves részévé. Az Európai Unió ajánlása 2006 végén készült el, ám nem az információs műveltség, hanem a digitális kompetencia kifejezés került bele az ajánlásba. Kiemelendő, hogy az Európai Unió csak ajánlásokat fogalmaz meg az oktatásra vonatkozóan a tagállamok eltérő oktatási rendszere miatt, de az ajánlások és az Unió által megfogalmazott kulcskompetenciák bekerültek Magyarország *Nemzeti alaptantervébe* is (NAT). Sajnálatos, hogy a digitális kompetencia és a könyvtári informatika műveltségterület elkülönül egymástól. Míg a digitális kompetenciának része az elektronikus információ értékelése, a könyvtári keresés vagy a hagyományos információforrások esetén ez nem elvárás.

A kötetben – az írásakor érvényben lévő – 2012-es NAT kerül elemzésre, amelyben a könyvtárhasználat csak néhány műveltségterület követelményei között jelenik meg. Az információkeresést és az önálló ismeretszerzést a műveltségterületek többsége tartalmazza, de csak az információgyűjtésről és -keresésről van szó, az információk, a források értékelése sokszor hiányzik. A kötetben az új, 2020-ban kiadott NAT-ról nem esik szó, mivel az a kötet kiadása idején jelent meg, így a könyvtári ismeretek további csökkentéséről nem kapunk információt.

A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy az iskolai könyvtárakat az információs kor valamennyi kihívása érinti. A tanulmányok részletesen kifejtik az iskolai könyvtárak szerepét és feladatait az egész életen át tartó tanulás kompetenciáinak átadásában. A hazai iskolai könyvtárak lemaradásban vannak, s az iskolai könyvtárak ügyével foglalkozva nem is mindig a lényegi kérdések kerülnek elő. Ennek ellenére van esélye annak, hogy az iskolai könyvtárak a tudásalapú társadalom iskoláinak információs intézményeivé váljanak.

A tanulmányok nem elhanyagolható része foglalkozik az iskolai könyvtárak kialakulásának történetével és a fejlődéssel. A szerző az iskolai könyvtárak kialakulását többnyire angolszász, főként amerikai példákön keresztül szemlélteti, de a legfontosabb magyar történeti csomópontokra is felhívja a figyelmet, így az 1882-ben kiadott vallás- és közoktatási miniszteri rendeletre, mely szerint minden iskolában kötelező könyvtárat is létrehozni.

A kötet eleget tesz a bevezetőben megfogalmazott céloknak. A tanulmányok jól kirajzolják a felmérések ívét, s az eredmények egymás mellé kerülve megerősítik és kiemelik az oktatásban az iskolai könyvtárak szerepét. Mindez talán javít az iskolai könyvtárak hazai megítélésén. A nemzetközi normatívák, szabványok rövid ismertetése segítheti a jól működő iskolai könyvtárakat a tovább fejlődésben, és támogatást jelenthet az újonnan induló iskolai könyvtáraknak abban, hova is kell eljutniuk, mik azok a nemzetközi trendek, amelyeknek meg kell felelniük. A szerző arra is felhívja a figyelmet, hogy a kritikai gondolkodás elsajátításához nélkülözhetetlen a különböző tartalmú forrásokkal, a dokumentumok széles körével való megismerkedés. Ebben pedig az iskolai könyvtár állománya nyújtja a legnagyobb támogatást a tanulók és a tanárok számára.

Jegyzetek

1. CSÍK Tibor. Könyvtár és iskola: Tanulmányok. Budapest: ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2020. p. 33. ISBN 978-963-489-188-8
2. Uő: p. 22.
3. Uő: p. 23.
4. Uő: p. 26.
5. Organisation for Economic Co-operation and Development – Gazdasági és Együttműködési Fejlesztési Szervezet
6. Uő: p. 10.
7. Uő: p. 14.

Németh Réka Valentina